

חג הַפּוּרִים

צִדְקַת תְּעֵשֶׂה לַיְתָרָה – פּוּרִים

עַל פֶּן קָרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים – פּוּרִים עַל שׁוּם מָה?

השנה, ייחתם השבוע בימי הפורים, ולכן נעסוק הפעם בשם פורים שנקרא, כמובא במגילה, "על שם הפור". מהו פור? גם את המילה הזו מפענחת המגילה בעבורנו, "פור הוא הגורל". מעצם הצורך בתרגום ללשון הקודש, ברור שמדובר במילה פרסית. ואם טרח הכתוב פעמיים להבהיר שפור הוא בעצם גורל, למה לא נעשה שימוש במילה גורל, שהיה חוסך את הצורך בתרגום? ומדוע להכניס במגילה, הכתובה בלשון הקודש, מילה פרסית שלא לצורך? ומדוע ניתן לחג היהודי שם שמקורו בפרסית, תופעה חריגה בהשוואה לשמות המועדים האחרים? אפשר היה לקרוא לו 'גורלות', למשל? ומדוע נקרא החג פורים בלשון רבים, והרי, הופל פור אחד בלבד? ונחתום בהתייחס לשמו המדויק של החג, שכן, שם החג מופיע במגילה חמש פעמים, בשלושה מופעים הוא מוצג כ"פורים" ואילו בשני האחרונים כ"פְּרִים", ללא האות ו'?

כדי שנוכל להשיב, עלינו לפתוח קודם צוהר לסביבה בה משתלב חג הפורים ולאווירה השוררת ב"מגילת אסתר". חז"ל ממליצים לכל מי שמצוי בסכסוך משפטי עם גוי, שלא להתדיין עימו בערכאות בחודש אב. החודש המומלץ למטרה זו הוא חודש אדר, בו גובר מזלם של ישראל. ובאשר ל"מגילת אסתר", יש בשם זה סתירה מיניה וביה. בתשובה לשאלה "אסתר מן התורה מניין?", מביאה הגמרא כרמז את הפסוק "וְאֵלֶיךָ הִסְתַּר אֶסְתֵּיר פְּנֵי בָּיֹטִים הָהוּא", כלומר שהשם אסתר עניינו הסתר ככלל, ובמקרה דנן, הסתרת האלוקות, "פְּנֵי" בפרט. ואכן, למרות שמסופר במגילה על ניסים מופלאים שאירעו לעם ישראל, עדיין שמו של הקב"ה כמו "נעלם" מן המגילה וניתן למצוא רק באמצעות רמזים, ראשי-תיבות וכיו"ב. ובסתירה להסתר, המשתמע מהמילה אסתר, מרמזת המילה 'מגילה' על גילוי דוקא?

על דרך הפשט, ניתן לומר כי גם פור הוא הסתר, שכן כאשר מפילים פור לא ניתן לדעת מראש את התוצאה. אך עצם העובדה שאנו יודעים על הפלת הפור ועל התוצאות שעשויות או עלולות להתקבל, מאפשרת לנו לדעת במה מדובר, וכל תוצאה שתתקבל, היתה מלכתחילה אפשרית בפוטנציה. הסתר אמיתי הוא כאשר אין אנו יודעים כלל על דבר קיומו של הנסתר. וכאן עשוי השם פְּרִים (פְּר בלשון רבים) לסייע לנו.

מה עומד מאחורי צמד האותיות 'פר'? אם נחפש בתחום הפנימיות, נגלה מושג קבלי מעניין הקרוי 'פֶּר דינים'. עניינה של מידת החסד הוא גילוי ההארה אלוקית בבריאה, בנתינה אלוקית, בהשפעה של טוב הנראה או מורגש ככזה (אפילו מיזוג אור ביום קיץ לוחט למשל). ולעומתה, מידת הדין כמו באה להסתיר על האלוקות בעולם. היא נותנת כיסוי לשם 'עולם', מלשון העלם, בכך שהיא כמו מעלימה את דבר הימצאותו של בורא לעולם ומוכרת לנו בדרך כלל, אמצעות תופעות ואירועים כואבים או מצערים.

ומתי אנו נזכרים בדרך כלל, בדבר "קיומו" של אלוקים בעולם? כאשר אנו "מגלים" לפתע, שיש הגיון וצדק בכל המתרחש מסביבנו. אך הבעיה במתכונת זו של גילוי, היא בכך שאנו בוחנים את הדברים לפי מראה עינינו הגשמיות ולאורו של ההגיון ה"בריא" והמוגבל שלנו, שאף הוא בגדר נברא. אבסורד זה בולט לדוגמא, כאשר במשחק כדורגל רק ביציע של אוהדי הצד המנצח "זוכים" לגלות, בקול גדול, ש-"יש אלוקים!". ההסתר, או "מידת הדין", באים לידי ביטוי כאשר יהודי אינו חש כל זיקה לסביבתו ורואה את הסובבים אותו כישויות נפרדות, שאין קשר ביניהן. אילו היה מחובר בהבנתו למציאותה של האלוקות, היה יודע שהכל קשור בכל, והיה מסוגל גם למצוא את הקשר.

אם נתבונן במעשה הבריאה, נגלה מאפיינים ברורים החוזרים על עצמם: הבדלה, חלוקה בין כל מין למינהו וריבוי הנבראים. ביום הראשון - בין אור לחושך, ביום השני - בין מים לשמיים, בשלישי - בין ים ליבשה, ובין המינים השונים של הצומח, וכן הלאה. אותיות השרש ב.ר.א מרמזות על החצנה (ברא בארמית - חוץ) ועל ריבוי מחד, אך גם על איברים מאידך (ברא=אבר). בכך מושגת המטרה, של העלמה והסתרה על הבורא המשותף לכולם, "מרוב עצים לא רואים את היער". כל הנבראים הם למעשה איברים של ישות אחת, שברא הבורא יתברך. כאשר אנו רואים כל איבר, כמשהו שאין בינו ובין משנהו מאומה, אנו מגלים בעצם "עיוורון" רוחני, שהרי אפילו בגוף האדם, כל זיהום באחד מאיבריו ישתקף בעליית החום בכל יתר האיברים.

עתה ננסה להבין מה הקשר בין 'פר' ובין דינים. לפי קבלה צמד האותיות 'פר' בא להביע ערך מספרי השקול לערכן של האותיות, פֶּר = 280. מדובר ב-280 כוחות של הסתרה והחשכה על האורות האלוקיים המושפעים לעולם. כוחות אלה ירדו לעולם לאחר חטא עץ-הדעת טוב ורע, בו הוחלפו כותנות האור של האדם, בכותנות עור (גם מלשון עיוורון). כוחות אלה, מיוצגים ע"י חמש מתוך אותיות האלפבית, חמש האותיות ה"כפולות", האותיות הסופיות הקרויות מנצפ"ך. ומדוע מייצגות דוקא אותיות אלה את ההסתרה? נבהיר את הדברים על דרך החסידות, בטענה שלצורך כל גילוי נדרשת גם פעולה של הסתרה. טענה זו נשמעת אבסורדית לכאורה, אך ננסה להוכיח אותה על דרך המשל. אם ניקח חרש אבן המגלף יצירות אומנות מגושי שיש. לפני שהוא מתחיל את עבודתו, הוא ניצב בפני הגוש ובמחוח מתרוצצות צורות שונות אותן ניתן היה ליצור מגוש זה. גוש זה מכיל בפוטנציה אין סוף של יצירות, שכל אחת מהן ניתנת לגילוי, אם אך יגלפו את החומר בצורה הנכונה. והנה, בכל רגע בו מסיר האומן פיסה של חומר מהגוש, הוא פוסל את גילויין של החלופות

האחרות, שרק לפני רגע היו עדיין ברות השגה. בסופו של התהליך הוא עומד בפני היצירה המוגמרת, שבאה על חשבון אין-סוף היצירות האחרות אותן העלים, בגילוי שנולד על דרך ההסתרה.

ואם באותיות עסקינות, אפשר לומר למשל, שהיצירה הספרותית הטובה ביותר חבויה בדף הלבן והריק. ניקח לדוגמה סופר ששרתה עליו הרוח ונתקף ברצון עז לכתוב. נשים את עצמנו כצופים מן הצד, בתהליך בו נרקמת לה יצירה ספרותית חדשה. הסופר לוקח לו גיליון חלק כדי להתחיל ולכתוב. לאחר שכתב בראשו ב"ה, הוא עומד לכתוב יצירה חדשה, שעדיין לא נולדה. רגע לפני שהוא מתחיל להריץ את קולמוסו על גבי הנייר, מכיל הגיליון מבחינתנו, וגם מבחינתו, את כל היצירות בפוטנציה, "הנייר סובל הכל". כל מילה ברת משמעות יכולה לשמש כמילה הפותחת. והנה הוא כותב את האות א'. ברגע כתיבתה כמו הוסתרו ונעלמו כל היצירות הפותחות באות ב' או ג' ובעצם כל היצירות שאינן פותחות באות א'. לא נורא, עדיין קיימות אין סוף יצירות הפותחות באות א', במילים כמו אבא, אמרתי, אור. אך ברגע שנכתבה אחריה האות י' למשל, נגוזו כל החלופות שהזכרנו. אנו מתחילים להעלות בדמיוננו אפשרויות שונות של מילים הפותחות באותיות 'אי', כמו איפה, איך, אילן ואז, כותב הסופר את האות ן (נ' סופית). הפעם, להבדיל משתי הפעמים הקודמות, הסיפור משתנה. אמנם, גם בשתי הפעמים הקודמות, כל אות שנכתבה הסתירה וכיסתה על חלופות שונות שהיו עשויות להיכתב, אך עם כל אות חדשה נולדו להן חלופות חדשות, באשר למילה הנכתבת. לעומת זאת, כאשר נכתבת אחת מאותיות **מנצפ"ך**, אות "סופית", לא ניתן להוסיף אחריה אות נוספת, אלא עלינו להשאיר מרווח ולפתוח מילה חדשה. האות הסופית הסתירה והעלימה את כל החלופות האפשריות (אורות) שיכלו לבוא אחריה, אלמלא היתה אות סופית. אם נסכם את ערכן המספרי של האותיות הסופיות **מנצפ"ך**, $40+50+90+80+20$, נקבל כתוצאה **280**, **פ"ר** בגימטריא.

ננסה להבין גם מזווית לשונית, מה מקשר בין **פר** ובין דינים. אם נבחן את כל השורשים הפותחים בצמד האותיות **פר**, נגלה שיש להם מכה משותף מובהק, שעניינו הפרדה, פיצול וחלוקה של עצם למספר חלקים. החל בהפרדה בין מרכיבים שונים של קבוצה, המשך **בפריטה** של שטר כסף למטבעות, **בפריסת** כיכר לחם לפרוסות, **בפרוק** של מכשיר למרכיביו, **בפריעת** השיער שהיה אסוף, **בפרימת** התפרים המחברים את חלקי הבגד, **בפרישה** מהציבור ובמיוחד בשורש הכפול **פ.ר.ר**, שמשמעו חלוקה חוזרת ונשנית עד לסדר גודל של **פרירים**. הדברים נכונים גם לגבי השורשים שלא הזכרנו, אלא שצרה היריעה מהכיל. המאפיין של הפעולות הנ"ל הוא לקיחה של מקור אחד, והפרדתו/חלוקתו למספר רכיבים, קטנים יותר. התוצאה היא החסרה מהמקור, וראיית המרכיבים **הפרודים** כאילו זרים הם זה לזה, למרות שמקורם אחד הוא. כך הדבר גם במידת הדין, שהצירוף **פר** מייצג אותה, שכמו **מפרידה** את הנבראים מבוראם, ומנסה להעלים מהם את עובדת היותם איברים בישות אחת גדולה.

מדוע דווקא האותיות **פ' ו-ר'** מייצגות העלמה והסתרה? אולי מכיוון שאותיות אלה מייצגות את העלמת הדיבור ביחס למחשבה. המחשבה מהירה כברק ומתנועעת בכל הכיוונים וכאשר אנו רוצים להעביר מחשבה מסוימת לזולת, אין לנו ברירה אלא לצמצמה ולהגבילה למילים ולאותיות המעלימות על התמונה המקפת ומכסות הרבה ממנה. מגרעין הדברים הנאמרים, על השומע/הקורא לעבד את הכתוב ולשוב ולהרחיב את היריעה כדי לנסות ולהתקרב למחשבת הדובר. ולכן האות פ' מייצגת את **הפה** המדבר ומעלים על המחשבות שבראש (=ריש) האדם.

וניתן להבין שהשם **פריים**, כמו בא לרמז על ההסתרים הגדולים שהיו בימי הפורים, הסתרים החוזרים על עצמם מידי שנה. מדובר באורות רוחניים הגבוהים מכדי שהכלים השכליים המוגבלים שלנו יוכלו לקבלם או להתחבר אליהם. נתק זה כמו מרומז ב'ו' החיבור החסרה בשם **פריים**. כדי שנוכל להתחבר לאורות אלה, עלינו לקיים את מצוות היום, שמהותן היא היפך ההפרדה. עלינו להתחבר בקריאת המגילה אל המציאות האלוקית המבצבת מבין השיטין, לחוש בה ולגלות אותה (**גילוי ההסתרה**). עלינו לעורר ולהביא לידי ביטוי את הקשר הסמוי שיש בינינו ובין חברינו בקיום מצוות משלוח מנות. עלינו לגלות גם את הקשר החיוני שיש לנו עם האביונים. ואחרון חביב, "נכנס יין יצא סוד". לכן אנו מצווים בפורים "לבסומי עד דלא ידע", עד להתבטלות שלנו בפני הקב"ה, עד לביטול הכוח השכלי שלנו, זה "היודע" כביכול, ורק כאשר הוא אינו מסוגל עוד לדחות ולסנן, נוכל להתחבר לאורות **הפריים** הנסתרים, להוסיף להם את ו' החיבור, ולהפכם **מפריים** גבוהים אך עקרים, **לפריים פוריים**, שימשיכו ונפרו אותנו לאורך כל השנה.

ואם הגענו עד כדי פוריות, כעת ניתן אולי להבין גם משמות החגים 'חנוכה' ו'פורים' את ההבדל השורשי והמהותי שביניהם. בפורים, רצה המן, בדומה ל**פרעה** שאף שמו פותח ב'**פר**', להפסיק את קיומם הפיזי של עם ישראל, למנוע מהם את הפריה (לא רק את הרבייה). ועל כך מעיד שמו **פורים**, שהוסיף ומוסיף לנו **פוריות**. ואילו בחנוכה העניין היה רוחני יותר, לנתק עם ישראל מהקדושה, מה**חינוך** היהודי והיחידי הראוי לו, ולפיכך נקרא **חנוכה**.

דבר חסידות

פתגם מקובל בשם זקני החסידים: עצבות היא ישות וטריפה.

(אגרות-קודש אדמו"ר הרי"צ)

מריירות כשרה, אבל רק כאשר ממתיקים אותה בשמחה של עבודה.

פּוּרִים שׁמֵחַ
ושבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות במייל או במסרון, אנא פנה אל ghananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.